

Forum Europy Środkowo-Wschodniej

W 2001 roku rozpoczęliśmy organizację cyklu publicznych debat Fundacji Batorego poświęconych problematyce polskiej polityki zagranicznej oraz stosunków międzynarodowych. Konferencja NATO, Unia Europejska, Europa Środkowa i Wschodnia (grudzień 1999) zapoczątkowała cykl spotkań poświęconych refleksji nad rolą organizacji pozarządowych w polityce zagranicznej i przyczyniła się do zacieśnienia współpracy polskich organizacji w Europie Wschodniej. W roku 2001 ukonstytuowała się nieformalna grupa robocza, której celem jest wypracowanie mechanizmów współdziałania instytucji państwowych i organizacji pozarządowych, przygotowanie raportu prezentującego osiągnięcia trzeciego sektora poza granicami Polski oraz stworzenie wspólnej bazy danych. Forum aktywnie uczestniczyło w tych pracach, prowadząc sekretariat grupy.

Od 1999 roku ważnym wątkiem w działalności Forum są kwestie związane ze znaczeniem procesu integracji europejskiej dla wschodnich sąsiadów Polski. Naszą rolę widzimy w przybliżaniu problematyki integracji europejskiej środowisk opiniotwórczym w krajach sąsiedzkich. W 2001 roku gościliśmy przedstawicieli władz samorządowych, którzy zapoznali się z przygotowaniem Polski do członkostwa w Unii Europejskiej na poziomie władz centralnych i lokalnych. Wspólnie z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji zorganizowaliśmy seminarium *Integracja Europejska a media – doświadczenia polskie dla Ukrainy* będące okazją do podsumowania współpracy polskich i ukraińskich środowisk dziennikarskich. Kontynuowaliśmy cykl warsztatów dla młodych dziennikarzy i politologów z Rosji, Ukrainy, Białorusi i Polski poświęconych miejscu Europy Środkowo-Wschodniej w europejskim systemie bezpieczeństwa. Stałym elementem każdego warsztatu jest wyjazd studyjny do Brukseli. Zaletą spotkań jest ich wielostronny charakter, umożliwiający prezentację, często krańcowo różnych, punktów widzenia na przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej.

Od dawna dużo uwagi poświęcamy znaczeniu przeszłości we wzajemnych relacjach krajów Europy Środkowo-Wschodniej. W 2001 roku ważnym wydarzeniem stała się, zorganizowana wspólnie z Ośrodkiem Myśli Politycznej z Krakowa, konferencja *Kultura i tożsamość*. Uczestniczyli w niej przedstawiciele świata kultury, organizacji pozarządowych i instytucji państwowych z Polski i Ukrainy. Dyskusja toczyła się wokół zagadnień tożsamości narodowej, pamięci historycznej i dziedzictwa totalitaryzmu z jednej strony, a polityki kulturalnej państwa i promocji kultury z drugiej. Wydanie tomu *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX wieku* było okazją do zorganizowania w Warszawie, Krakowie i Kijowie dyskusji poświęconych miejscu historii w życiu publicznym obu krajów po 1989 roku, głównym sporom historycznym i sytuacji badaczy w minionej dekadzie. Przykładem innego spojrzenia na wspólną przeszłość jest, realizowany od roku 2000 we współpracy z miesięcznikiem *Mówią Wieki*, program *Historia alternatywna*. Podczas warsztatów nauczyciele i uczniowie szkół średnich z Białorusi, Litwy, Ukrainy i Polski starali się, wspólnie z historykami, wypracować nowe sposoby nauczania historii. Efektem warsztatów są publikacje, które stają się nieformalnymi lekturami szkolnymi, a także ułatwiają przygotowanie programów autorskich przez samych nauczycieli.

Dzielenie się polskim doświadczeniami i wspieranie procesu demokratycznych przemian jest stałym wątkiem działalności Forum. Od kilku lat – we współpracy z wieloma organizacjami i instytucjami w Polsce – szczególnie dużo uwagi poświęcamy Białorusi. Realizujemy długofalowe projekty (*Stypendia dla studentów*, *Polskie reformy*, *Staże dla młodych naukowców*, *Edukacja pozaszkolna w Polsce - wizyty studyjne dla nauczycieli*), które pomóc mają środowiskom ważnym dla rozwoju myśli reformatorskiej i społeczeństwa obywatelskiego w tym kraju. W tym roku włączyliśmy się także w najważniejsze wydarzenie na Białorusi - wybory prezydenckie - wysyłając grupę niezależnych obserwatorów. Od 2000 roku realizujemy projekt *Obwód Kaliningradzki*. W stronę regionalnego partnerstwa, którego celem jest wzmacnianie sektora organizacji pozarządowych w Kaliningradzie oraz rozszerzenie współpracy polskich organizacji i władz lokalnych z rosyjskimi partnerami. Kontynuowaliśmy również zapoczątkowaną przez konferencję *Wojny Bałkańskie* (1999) współpracę z krajami byłej Jugosławii, adresując nasze działania do organizacji pozarządowych i dziennikarzy.

W roku 2001 Forum zrealizowało 35 projektów. Były to m.in. seminaria, konferencje i dyskusje publiczne, staże i warsztaty, wizyty studyjne. Uczestniczyło w nich aktywnie ponad 450 osób oraz około 1000 słuchaczy. Najliczniejsze grupy gości z zagranicy stanowili Białorusini (108), Ukraińcy (95), Rosjanie (22). W projektach poświęconych integracji europejskiej brali udział uczestnicy z krajów Europy Zachodniej.

Debaty Fundacji Batorego

Polska polityka wschodnia (15 marca)

Spotkanie zorganizowane wspólnie z redakcją *Tygodnika Powszechnego* zapoczątkowało cykl Debat Fundacji Batorego. Dyskusja toczyła się wokół pytania czy efekty polskich działań na Wschodzie są adekwatne do oczekiwań. Polemizowano z tezą, że przyczyną niskiej efektywności tych działań jest niedoceniecie stopnia „skażenia” komunizmem naszych wschodnich sąsiadów oraz przecenianie zmian polityczno-gospodarczych. Za niepokojący uznano fakt nieobecności Rosji w polskiej polityce zagranicznej. Zastanawiano się nad aktualnością koncepcji Giedroycia-Mieroszewskiego wobec faktu, że Białoruś i Ukraina nie mogą być zupełnie niezależne od silnej Rosji. Rozwiązaniem dla polskiej polityki wobec Wschodu mogło by być przygotowanie atrakcyjnej oferty dla tych krajów, alternatywnej wobec rosyjskiej, i związanej z kierunkiem proeuropejskim (programy pomocowe). Podkreślano ważność myślenia o naszej polityce wschodniej w kontekście przystąpienia Polski do UE. W debacie wzięli udział: Zdzisław Najder (publicysta, były dyrektor radia *Wolna Europa*), Jerzy Marek Nowakowski (politolog, doradca ds. polityki zagranicznej premiera Jerzego Buzka), Dariusz Rosati (ekonomista, były Minister Spraw Zagranicznych, członek Rady Polityki Pieniężnej), Bartłomiej Sienkiewicz (politolog), Aleksander Smolar (prezes Fundacji im. Stefana Batorego). Zapis debaty ukazał się w *Tygodniku Powszechnym* 22 kwietnia 2001.

Między Stanami Zjednoczonymi a Unią Europejską (17 maja 2001)

Drugie spotkanie o polskiej polityce zagranicznej, współorganizowane z redakcją *Tygodnika Powszechnego*, poświęcone było miejscu Polski w stosunkach amerykańsko-europejskich. W założeniach polskiej polityki zagranicznej nie istnieje dylemat wyboru między Europą a Stanami Zjednoczonymi: oczywiste jest jednoczesne dążenie Polski do integracji euroatlantyckiej i integracji europejskiej. Z drugiej strony, zarówno w kraju, jak i zagranicą pojawiają się głosy, że być może taki wybór okaże się koniecznością. Część dyskutantów podkreślała, że w naszym interesie leży zachowanie spójności polityki UE i NATO. Wiele krajów znakomicie godzi przynależność do NATO i do Unii Europejskiej. Nasza polityka powinna być samodzielną i wiarygodną dla obu stron. Powinniśmy skoncentrować się na Europie Środkowej, w której – zarówno w ramach Unii Europejskiej, jak i NATO - możemy odegrać kluczową rolę. Część dyskutantów uważała, że wybór między Europą a Ameryką może stać się dla Polski realnym dylematem. W tym kontekście być może będziemy musieli wybrać, czy ciągle ważniejsze dla nas jest bezpieczeństwo, czy dominujące w Unii Europejskiej kwestie stosunków gospodarczych. W debacie uczestniczyli: Włodzimierz Cimoszewicz (były premier RP), Jerzy Marek Nowakowski (politolog, doradca ds. polityki zagranicznej premiera Jerzego Buzka), Janusz Reiter (prezes Centrum Stosunków Międzynarodowych), Jan Maria Rokita (poseł na Sejm RP), Aleksander Smolar (prezes Fundacji im. Stefana Batorego). Zapis debaty ukazał się w *Tygodniku Powszechnym* 26 sierpnia 2001.

Islam i terror (3 października)

W dyskusji skoncentrowaliśmy się na omówieniu problemu relacji między światem islamu a terroryzmem jako narzędziem walki z przeciwnikami politycznymi i ideowymi. Przejawmy agresji wobec wyznawców islamu w różnych krajach Zachodu po zamachach terrorystycznych z 11 września pokazały, że w tej dziedzinie stereotypy są bardzo rozpowszechnione. Jednak istnieje autentyczny problem, którego w debatach intelektualnych i politycznych nie można uniknąć, dotyczący stosunku islamu i różnych jego nurtów do demokracji, wartości liberalnych, praw człowieka, jak również kwestii tolerancji wobec inaczej myślących i wierzących. O tym i o innych kwestiach podczas spotkania debatowali prof. Janusz Danecki (arabista, Uniwersytet Warszawski), Konstanty Gebert (publicysta), Krzysztof Mrozwicz (publicysta tygodnika *Polityka*), Jan Maria Rokita (poseł na Sejm RP), oraz Radosław Sikorski (wiceminister obrony narodowej). Zapis debaty ukazał się w *Tygodniku Powszechnym* 21 października 2001.

Stan polskiej demokracji (14 listopada)

Zaskakujące pod wieloma względami wyniki jesiennych wyborów parlamentarnych skłoniły organizatorów do wyjścia poza zwyczajową formułę analizy zmian w politycznej topografii. W debacie, ponownie współorganizowanej z redakcją *Tygodnika Powszechnego*, skoncentrowaliśmy się na diagnozie stanu polskiej demokracji, solidności instytucji demokratycznych, trwałości systemu partyjnego oraz zdolności istniejących partii politycznych do reprezentowania interesów różnych grup społecznych. W dyskusji udział wzięli: Aleksander Hall (lider Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego), Mirosława Grabowska (socjolog, Uniwersytet Warszawski), Lech Kaczyński (poseł RP z ramienia partii *Prawo i Sprawiedliwość*), Krzysztof Kozłowski (zastępca redaktora naczelnego *Tygodnika Powszechnego*, były senator RP), Antoni Sułek (socjolog, doradca premiera Jerzego Buzka) oraz Aleksander Smolar (prezes Fundacji im. Stefana Batorego). Zapis debaty ukazał się w *Tygodniku Powszechnym* 13 stycznia 2002.

Współpraca polskich organizacji w dziedzinie stosunków międzynarodowych

Spotkania
Grupa robocza polskich organizacji pozarządowych pracujących poza granicami
(Warszawa, 26 marca, 11 lipca, 6 września, 2 października)

Celem grupy jest przygotowanie propozycji stałych form współpracy między organizacjami pozarządowymi pracującymi poza granicami Polski a władzą publiczną. Swoje prace grupa rozpoczęła od wypracowania modelu współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, przygotowując wstępną wersję dokumentu *Partnerstwo dla polityki zagranicznej. O współpracy władz publicznych z organizacjami pozarządowymi*. Dokument wstępny prezentuje obecność polskich organizacji pozarządowych w polskiej polityce zagranicznej oraz w zarysie wskazuje zagadnienia znajdujące się we wspólnym polu zainteresowań: mechanizm konsultacji, wymiany informacji oraz zasady współpracy między organizacjami pozarządowymi a ośrodkami polityki zagranicznej, finansowanie działalności organizacji pozarządowych za granicą ze środków budżetowych, standardy przyjaznego stosunku polskich placówek dyplomatycznych do polskich organizacji i projektów realizowanych przez nie zagranicą.

Integracja europejska

Wizyty studyjne
Integracja Polski z UE
(Warszawa, Poznań, Stupca 1-7 kwietnia; Warszawa, Katowice, Żywiec 16-20 lipca; Warszawa, Gdańsk, Bytów 1-5 października)

Trzy wizyty studyjne dla samorządowców z Ukrainy Zachodniej, Wschodniej i Południowej, były drugą częścią projektu *Integracja Polski z UE* zapoczątkowanego w roku 2000. Celem wizyt było zapoznanie uczestników z procesem integracji Polski z UE oraz NATO, a także z działalnością samorządów w Polsce na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Jeden dzień każdej wizyty poświęcony był warsztatom na temat współpracy międzynarodowej na poziomie samorządu, tworzeniu strategii rozwoju regionalnego oraz promocji. Każda grupa odwiedziła inny region Polski najbardziej nadający się do przeprowadzania porównań – goście z Ukrainy Zachodniej odwiedzili Wielkopolskę, Wschodniej – Śląsk, Południowej – Pomorze.

Warsztaty i wizyta studyjna
Współpraca NATO – obszar postradziecki w sferze bezpieczeństwa i zapobiegania terroryzmowi
(Warszawa, Bruksela, 18-23 czerwca 2001)

Warsztaty z udziałem polskich i ukraińskich dziennikarzy z prasy regionalnej. Dziennikarzy ukraińskich wybrano spośród uczestników ubiegłorocznego cyklu programu Integracja Polski z UE. Ze strony polskiej zaproszono przedstawicieli najpoważniejszych gazet regionalnych. Warsztatom towarzyszyła wizyta studyjna w Brukseli dla uczestników z Ukrainy. Podczas zajęć omawiano sposoby prezentowania problematyki integracyjnej w prasie polskiej i ukraińskiej. Uczestnicy pracując w dwóch grupach przygotowali artykuły: jeden koncentrujący się na pozytywnych aspektach poszerzenia UE, drugi zaś – na aspektach negatywnych. Teksty zostały omówione na wspólnym forum. Trzydniowa wizyta w Brukseli umożliwiła uczestnikom zapoznanie się z funkcjonowaniem głównych instytucji UE i NATO. Spotkanie w siedzibie Komisji Europejskiej miało na celu wyjaśnienie złożoności i dynamiki stosunków pomiędzy Ukrainą a UE i państwami członkowskimi. Spotkania w Kwaterze Głównej NATO (pion polityczny) oraz Zjednoczonym Dowództwie (pion wojskowy) dotyczyły relacji NATO – UE oraz zaangażowania Sojuszu na Bałkanach. Wizytę w Brukseli przygotowaliśmy we współpracy z Biurem Prasy i Informacji NATO.

Warsztaty
**Współpraca NATO – państwa WNP
w sferze bezpieczeństwa**
(Warszawa, Bruksela, 17-23 listopada)

Kolejne przedsięwzięcie realizowane wspólnie z Biurem Prasy i Informacji NATO poświęcone było współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa między Rosją i innymi państwami WNP, a Sojuszem. Uczestnikami warsztatów byli młodzi politolodzy z Białorusi, Polski, Rosji i Ukrainy, którym towarzyszyli zaproszeni eksperci z tych czterech krajów. Celem warsztatów było omówienie sytuacji po wydarzeniach 11 września 2001 roku. Dyskutowano również o perspektywach rozwoju stosunków amerykańsko-rosyjskich i ich wpływie na przyszłość NATO. Integralnym elementem warsztatów była wizyta w Kwaterze Głównej NATO w Brukseli oraz w Zjednoczonym Dowództwie w Mons. Na zakończenie warsztatów uczestnicy, w grupach narodowych, prezentowali przygotowane w trakcie pobytu w Polsce i w Belgii prace, dotyczące omawianych zagadnień.

Konferencja
**Integracja europejska a media –
doświadczenia polskie dla Ukrainy**
(Warszawa, 21 listopada 2001)

Konferencja zorganizowana wspólnie z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji, poświęcona polskim doświadczeniom w informowaniu o integracji Polski z Unią Europejską. Podczas spotkania dyskutowano o zadaniach instytucji państwowych w informowaniu społeczeństwa, współpracy agend rządowych i mediów, obowiązkach publicznych mediów elektronicznych i zadaniach nadawców komercyjnych, obecności problematyki integracyjnej w prasie wysokonakładowej i sposobach dotarcia do integracji europejskiej do szerokiego odbiorcy. W debatach uczestniczyli m.in. Juliusz Braun, Piotr Gabryel, Tadeusz Iwiński, Katarzyna Kołodziejczyk, Piotr Nowina-Konopka, Marek Ostrowski, Eugeniusz Smolar i Tomasz Wróblewski. Spotkanie zrealizowano w ramach projektu *Kijów w Warszawie*. *Warszawa w Kijowie*, przygotowanego przez Forum Polsko-Ukraińskie oraz Związek Ukraińców w Polsce.

Seminarium
**Od Waszyngtonu
do Pragi. Współpraca Estonii, Litwy
i Łotwy w dążeniu do członkostwa
w NATO** (Warszawa, 6 grudnia)

Dyskusja nad procesem rozszerzenia NATO o kraje bałtyckie, które ma nastąpić w 2002 roku podczas szczytu NATO w Pradze, oraz wkładem państw bałtyckich w tworzenie systemu bezpieczeństwa regionalnego, europejskiego i transatlantyckiego. W seminarium wzięli udział wiceministrowie spraw zagranicznych: Estonii - Harri Tiido, Litwy - Giedrius Cekuolis i Łotwy - Ivars Pundurs, a także przedstawiciel Rady Bezpieczeństwa Narodowego USA - Cameron Munter oraz doradca prezydenta Republiki Czeskiej - Lubos Dobrovsky. Stronę polską reprezentował Stefan Meller, podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

Wspólne dziedzictwo

Dyskusje
**Historycy polscy i ukraińscy
wobec problemów XX wieku**

Dyskusje publiczne z udziałem naukowców z Polski i Ukrainy są kontynuacją programu zapoczątkowanego przez Fundację w grudniu 1989 roku seminarium *Historiografia Polski i Ukrainy po 1989 roku*.

**Historiografia w Polsce i na Ukrainie
w ostatnim 10-leciu**
(Warszawa, 15 lutego)

Podczas dyskusji z udziałem Wołodymyra Barana (historyk, Uniwersytet Wołyński im. Łesi Ukraińki, Łuck), Andrzeja Chojnowskiego (historyk, Uniwersytet Warszawski), Andrzeja Friszke (historyk, Instytut Studiów Politycznych PAN, redaktor miesięcznika *Więź*), Jerzego Holzera (historyk, dyrektor Instytutu Studiów Politycznych PAN), Natalii Jakowenko (historyk, Uniwersytet Akademii Kijowsko-Mohylańska), Heorhija Kasjanowa (historyk, Instytut Historii Ukraińskiej Akademii Nauk, Kijów) i Pawła Machcewicza (historyk, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa) zastanawiano się nad kondycją nauk historycznych w Polsce i na Ukrainie w ostatnim dziesięcioleciu i statusem badań historycznych oraz dyskutowano o problemach, które pojawiły się wraz z upadkiem komunizmu i zlikwidowaniem barier ideologicznych w nauce. Zapis dyskusji ukazał się w *Kwartalniku Literackim Kresy*, nr. 47/2001.

**Stosunki polsko-ukraińskie
w XX wieku w historiografii
obydwu krajów po 1989 roku**
(Kraków, 16 lutego)

Współorganizatorem drugiego spotkania była krakowska Fundacja im. św. Włodzimierza. Dyskusję poprowadziła Bogumiła Berdychowska (publicysta, wicedyrektor 5 Programu PR), a wzięli w niej udział: Ihor Illuszyn (historyk, Państwowy Uniwersytet im. Terasa Szewczenki, Kijów), Heorhij Kasjanow, Jan Kęsik (historyk, Uniwersytet Wrocławski), Grzegorz Mazur (historyk, Uniwersytet Jagielloński). Podczas spotkania dyskutowano o najnowszych publikacjach dotyczących stosunków polsko-ukraińskich oraz o dostępie do źródeł; wymieniano tematy dobrze opracowane i wskazywano na luki w badaniach.

**Historycy polscy i ukraińscy
wobec problemów XX wieku**
(Kijów, 17 grudnia 2001)

Ostatnie spotkanie, współorganizowane przez Instytut Polski w Kijowie oraz redakcję pisma *Duch i Litera*, poświęcono miejscu historii w Polsce i na Ukrainie w ostatnim dziesięcioleciu. Zastanawiano się nad rolą historii w debatach publicznych. Rozmawiano o nowym kanonie historii, jej roli we współczesnych sporach politycznych i ideowych. W spotkaniu uczestniczyli Andrzej Chojnowski, Natalia Jakowenko, Leonid Finberg (socjolog, redaktor naczelny kwartalnika *Duch i litera*, Ihor Illuszyn, Heorhij Kasjanow, Paweł Machcewicz, Mykoła Riabczuk (publicysta, miesięcznik *Krytyka*) i Władysław Werstiuk (historyk, Instytut Historii Ukraińskiej Akademii Nauk, Kijów).

Konferencja
Kultura i tożsamość.
Spotkanie polsko-ukraińskie
(Warszawa, 29-30 czerwca)

W konferencji zorganizowanej wspólnie z Ośrodkiem Myśli Politycznej w Krakowie uczestniczyli przedstawiciele świata kultury, instytucji państwowych i organizacji pozarządowych z Polski i Ukrainy. Podczas pierwszej sesji - *Kultura w dobie transformacji* - rozmawiano o tradycji i jej rewizjach, dziedzictwie okresu totalitarnego w kulturze, tożsamości zbiorowej i pamięci indywidualnej, wreszcie o procesach transformacyjnych i modernizacyjnych. Dyskusję otworzyły wystąpienia Leonida Finberga (socjolog, Instytut Historii Ukrainińskiej Akademii Nauk, Kijów), Ireneusza Krzemińskiego (socjolog, Uniwersytet Warszawski), Ryszarda Legutki (filozof, prezes Ośrodka Myśli Politycznej, Kraków), Andrzeja Mencwela (historyk kultury, Uniwersytet Warszawski) i Mykoły Riabczuka (miesięcznik *Krytyka*, Kijów). Kolejną sesję, prowadzoną przez publicystę *Rzeczypospolitej* Bronisława Wildsteina, z udziałem Juliusza Brauna (przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji), Oлександра Hrycenki (dyrektor Instytutu Polityki Kulturalnej, Kijów), Mykoły Kniażyckiego (członek Krajowej rady Radiofonii i Telewizji, Kijów) i Piotra Sommera (red. nac. *Literatury na Świecie*) poświęcono polityce kulturalnej państwa. Zastanawiano się nad kulturą jako elementem polityki państwa, formami obecności państwa w tworzeniu kultury, rolą instytucji państwowych (mecenas wspomagający twórców czy też „producent kultury”), procesami decentralizacyjnymi: miejscem samorządów, organizacji pozarządowych i inicjatyw lokalnych.

Kolejny wątek konferencji poświęcony był wspólnym dziedzictwu kulturowemu pogranicza polsko-ukraińskiego. Rozmawiali o tym Bogumiła Berdychowska (publicysta, wicedyrektor 5 programu PR), Krzysztof Czyżewski (eseista, prezes Ośrodka Pogranicze, Sejny), Oлександр Fedoruk (wiceminister kultury, Kijów), George G. Grabowicz (redaktor naczelny miesięcznika *Krytyka*, Kijów), Tomasz Merta (dyrektor Instytutu Dziedzictwa Narodowego, Warszawa) oraz Stanisław Żurowski (wiceminister Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Ostatni temat dotyczył promocji kultury jako formy polityki zagranicznej. Bilansu dotychczasowych doświadczeń obu państw w tej dziedzinie próbowali dokonać Kateryna Botanowa (kulturolog, Kijów), Andrzej Nowakowski (prezes wydawnictwa UNIVERSITAS, pełnomocnik rządu ds. Międzynarodowych Targów Książki Frankfurt 2000), Rafał Wiśniewski (ambasador RP w Budapeszcie) i Taras Wozniak (publicysta, redaktor naczelny pisma *ji*, Lwów). Spotkanie zostało zorganizowane przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Patronat na konferencja objął Michał Kazimierz Ujazdowski, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Projekt
Historia alternatywna

Projekt *Historia alternatywna* upowszechniający nowatorskie metody nauczania historii w szkołach średnich przygotowany wspólnie z redakcją miesięcznika *Mówią Wieki*. Projekt realizowany jest pod patronatem prasowym dziennika *Rzeczpospolita*.

publikacje

W 2000 roku odbyły się trzy spotkania z udziałem młodzieży licealnej oraz nauczycieli z Białorusi, Litwy, Polski i Ukrainy. W oparciu o prace uczniów opracowane zostały materiały pomocnicze do nauczania historii. W 2001 roku ukazały się dwa kolejne zeszyty poświęcone spotkaniom polsko-litewskim i polsko-białoruskim, wprowadzenia do obu napisali dwaj historycy: Hieronim Grala z Uniwersytetu Warszawskiego i Jarosław Kraczyk, red. nac. *Mówią wieki*. Zeszyt *Historia Alternatywna. Spotkanie litewsko-polskie* (wydanie dwujęzyczne, *Alternatyvi Istorija. Lietuvių-lenkų susitikimas*, redakcja Bogusław Kubisz, Warszawa 2001) zawierał prace uczniów z Zespołu Szkół Zawodowych w Grodzisku Wielkopolskim, Zespołu Szkół Ogólnokształcących z Litewskim Językiem Nauczania im. 11 Marca w Puńsku, I Liceum Ogólnokształcącego im. Cypriana Norwida w Bydgoszczy, I LO im. Ks. Adama J. Czartoryskiego w Puławach, Szkoły Średniej Versu w Kownie oraz wileńskich szkół: im. Jana Pawła II w Wilnie, Gimnazjum im. Salomei Neris, *Virsuliskiu* i Gimnazjum im. M. Birziskosa.

W zeszycie *Historia Alternatywna. Spotkanie białorusko-polskie* (wydanie dwujęzyczne, *Alternatywnaja Historyja. Białoruska-polskaja sustrieczka*, redakcja Bogusław Kubisz, Warszawa 2001) znalazły się prace uczniów Zespołu Szkół z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce, Liceum nr 2 im. J. Śniadeckiego w Kielcach, Liceum Ogólnokształcącego w Środzie Wielkopolskiej, Drugiego Liceum w Mińsku oraz Liceum nr 1 w Marjonej Horce (Obwód Miński).

warsztaty
(Lublin, Kazimierz Dolny,
10-13 grudnia 2001)

W oparciu o materiały opracowane podczas spotkań *Historii Alternatywnej* przeprowadzone zostały zajęcia z uczniami. Nauczyciele-autorzy najciekawszych zajęć oraz opiekunowie grup uczniowskich wyróżnionych podczas poprzednich warsztatów spotkali się na spotkaniu podsumowującym projekt. Omawiano dotychczasowe doświadczenia oraz plany kontynuacji projektu, a nauczyciele wspólnie przygotowali teksty próbujące odpowiedzieć na pytanie: Jak potoczyłyby się losy narodów zamieszkujących I Rzeczpospolitą – Białorusinów, Litwinów, Polaków, Ukraińców – w następnych stuleciach, gdyby nie doszło do rozbiorów? Materiały ze spotkania ukażą się w oddzielnym tomie.

Seminarium
Obwód Kaliningradzki.
W stronę regionalnego partnerstwa
(Warszawa, 30 marca)

Przemiany w regionie

Tematem seminarium była sytuacja Obwodu Kaliningradzkiego w kontekście rozszerzenia UE na Wschód. Chcieliśmy zaprezentować polskiej opinii publicznej różne koncepcje na temat przyszłości rosyjskiej enklawy. W spotkaniu uczestniczyli eksperci z Rosji oraz z krajów członkowskich UE: Hanne-Marie Birckenbach (politolog, Instytut Badań nad Pokojem w Sztetynie-Holsztynie), Perti Joenniemi (politolog, Instytut Badań nad Pokojem w Kopenhadze), Rustam Baratow (prawnik, Kaliningradzkie Centrum Analityczno-Informacyjne, Kaliningrad), Stanisław Tkaczenko (politolog, Państwowy Uniwersytet w St. Petersburgu), Leonid Karabeszkin (politolog, Klub Bałtycki, Petersburg) i Dymitr Starostin (politolog, Centrum Analiz Strategii i Technologii, Moskwa).

Wizyta studyjna
Obwód Kaliningradzki.
W stronę regionalnego partnerstwa
(Białystok, Olsztyn, Elbląg 6-17 maja)

Celem wizyty było zapoznanie przedstawicieli kaliningradzkich organizacji pozarządowych z dorobkiem polskiego trzeciego sektora w województwach warmińsko-mazurskim i podlaskim oraz promocją współpracy organizacji o podobnym profilu działających w obu krajach. Naszymi gośćmi byli działacze, którzy uczestniczyli w grudniu 2000 w organizowanym przez Forum szkoleniu z zakresu zarządzania organizacją i zbierania funduszy. Projekt będzie kontynuowany w 2002 roku w formie staży dla liderów kaliningradzkich organizacji pozarządowych.

Konferencja
Dlaczego Kaliningrad
jest dla nas ważny?
(Olsztyn, 16 listopada)

Konferencja z udziałem organizacji pozarządowych z północnej Polski współpracujących lub pragnących nawiązać współpracę z Obwodem Kaliningradzkim. Celem spotkania była prezentacja dorobku oraz wymiana doświadczeń związanych ze współpracą z Obwodem. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele kilkudziesięciu polskich organizacji pozarządowych, a także Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Marszałkowskiego i Ośrodka Badań im. Wojciecha Kętrzyńskiego.

Wizyta polskich organizacji
pozarządowych w Jugosławii
(Belgrad, Nowy Sad, 8-15 maja)

Druga część projektu wspierającego współpracę trzeciego sektora z Polską i Jugosławią (w roku 2000 gościliśmy w Polsce liderów jugosłowiańskich organizacji). Realizacja przedsięwzięcia była możliwa dzięki aktywnej współpracy z Fundacją Spółczeństwa Otwartego w Belgradzie oraz z Centrum Multikulturalnym w Nowym Sadzie. Polscy uczestnicy spotykali się z przedstawicielami wielu organizacji pozarządowych (m.in. *Graždanske Inicijative*, *Centar za kulturnu dekontaminaciju*, *Centar za slobodne izbore i demokraciju*) oraz niezależnych mediów (m.in. Radio B92 i O21 z Nowego Sadu). Spotkania z naukowcami z Instytutu Nauk Społecznych Uniwersytetu w Belgradzie oraz dziennikarzami pozwoliły polskim uczestnikom zapoznać się z sytuacją polityczną, prawami mniejszości narodowych oraz potencjałem trzeciego sektora w Jugosławii.

Wizyta dziennikarzy jugosłowiańskich
w Polsce
(Warszawa, 17 – 24 czerwca)

Program wizyty koncentrował się na zagadnieniach finansowania mediów w gospodarce rynkowej. W części programu przygotowanej we współpracy z Akademią Telewizyjną goście dyskutowali o powinnościach telewizji publicznej wobec społeczeństwa, o roli telewizji w umacnianiu społeczeństwa obywatelskiego, o zmianach w ładzie medialnym w Polsce i w Europie. Goście poznali sposób finansowania telewizji publicznej oraz różnych stacji komercyjnych. Pracowali w grupach w kilku redakcjach, zgodnie ze swymi zainteresowaniami: w Telewizyjnej Agencji Informacyjnej, Tygodniku Politycznym Jedynki, Teleranku, Rowerze Białej. Gości interesował stosunek polskiego społeczeństwa do konfliktu na Bałkanach. Konstanty Gebert podsumował różne sposoby prezentowania tego konfliktu w polskich mediach.

Białoruś przed wyborami prezydenckimi – warunki działania i rola białoruskich organizacji pozarządowych
(30 maja)

Spotkanie informacyjne dla przedstawicieli polskich organizacji poświęcone omówieniu skutków wprowadzenia w życie Dekretu Prezydenta Białorusi Nr 8 *O niektórych sposobach doskonalenia trybu otrzymywania i wykorzystywania bezzwrotnej pomocy zagranicznej*. Dekret ten, nakładając obowiązek uzyskania specjalnego zezwolenia na prowadzenie działalności o charakterze pomocowym, w dużym stopniu utrudnia finansowanie projektów realizowanych na terenie Białorusi. Uczestnicy spotkania podpisali apel do Ministra Spraw Zagranicznych Władysława Bartoszewskiego z prośbą o przesunięcie terminu wprowadzenia wiz dla obywateli Białorusi na okres po wyborach prezydenckich.

Wybory prezydenckie na Białorusi.
Wyjazd grupy niezależnych obserwatorów z Polski
(2-10 września)

Przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych i prasy lokalnej obserwowali przebieg wyborów prezydenckich na Białorusi. Włączyli się w pracę inicjatywy *Niezależnyje Naziraniye* powołanej przez grupę białoruskich organizacji pozarządowych (m.in. *Wiesna '96*, Fundacja im. Lwa Sapiehy). Polacy pomagali białoruskim niezależnym obserwatorom w punktach wyborczych na terenie obwodu witebskiego. Oprócz grupy z Polski w obserwacji wyborów brały udział również grupy z Irlandii, Szwecji, Rosji i Ukrainy. Projekt był współfinansowany z Programu Matych Grantów Ambasady Holenderskiej w Polsce.

Polska droga do kapitalizmu (26-27 października)

Projekt pilotażowy planowanego na rok 2002 cyklu wykładów na białoruskich uczelniach wyższych, adresowanego do szerokiego grona studentów i wykładowców, popularyzującego doświadczenia krajów naszego regionu w zakresie transformacji gospodarczej i ustrojowej. Projekt rozpoczęliśmy od wykładów poświęconych reformom gospodarczym i ustrojowym w Polsce. Prof. Janusz Beksiak (ekonomista, wykładowca Szkoły Głównej Handlowej) i prof. Antoni Kamiński (politolog, kierownik zakładu Bezpieczeństwa Międzynarodowego Instytutu Studiów Politycznych PAN) spotkali się ze studentami i naukowcami na trzech mińskich uczelniach: Białoruskim Państwowym Ekonomicznym Uniwersytecie, Europejskim Uniwersytecie Humanitarnym i Białoruskim Kolegium. Wspólny wykład obydwu naukowców uświetnił pierwsze spotkanie wszystkich dotychczasowych stypendystów Fundacji im. Stefana Batorego z Białorusi, których liczba przekroczyła już 100 osób. Projekt realizowany był we współpracy z Instytutem Polskim w Mińsku.

Cykl wizyt studyjnych **Edukacja pozaszkolna w Polsce** (23-30 kwietnia, 14-21 maja, 4-11 czerwca, 1-8 października, 22-29 października, 5-12 listopada)

Projekt ma na celu aktywizację społeczną i podwyższanie kwalifikacji zawodowych nauczycieli jako grupy o dużych możliwościach oddziaływania na proces kształtowania społeczeństwa otwartego na Białorusi. Celem wizyt było zaprezentowanie form pozaszkolnej pracy z dziećmi i młodzieżą oraz wykorzystania nowoczesnych metod w pracy dydaktycznej. W trakcie wizyt goście z Białorusi odwiedzali zarówno szkoły państwowe i publiczne jak i miejskie ośrodki kultury czy organizacje pozarządowe pracujące z dziećmi i młodzieżą. Ważnym elementem programu było pokazanie możliwości współpracy na lokalnym poziomie między instytucjami rządowymi i samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, szkołami, nauczycielami i rodzicami. Program był realizowany wspólnie ze Wschodnioeuropejskim Centrum Demokratycznym – IDEE i będzie kontynuowany w roku 2002.

Książki dla Białorusi (kwiecień–październik)

Akcja prowadzona we współpracy z polskimi wydawnictwami oraz Instytutem Polskim w Mińsku miała na celu przekazanie bibliotekom uniwersyteckim na Białorusi najciekawsze publikacje z ostatnich kilku lat z dziedziny ekonomii, politologii, prawa, socjologii oraz nauk humanistycznych. Książki zostały przekazane: Białoruskiej Akademii Nauk, Bibliotece Narodowej w Mińsku, Białoruskiemu Uniwersytetowi Państwowemu w Mińsku, Państwowemu Uniwersytetowi Pedagogicznemu im. M. Tanka w Mińsku, Państwowemu Uniwersytetowi im. P. Maszerowa w Witebsku, Państwowemu Uniwersytetowi im. F. Skaryny w Homlu, Mohylewskiemu Uniwersytetowi Państwowemu im. A. A. Kuleszowa, Bibliotece Liceum im. Jakuba Kołosa w Mińsku, Kolegium Białoruskiemu w Mińsku, Białoruskiej Akademii Rolniczej w Gorki, Mińskiemu Państwowemu Uniwersytetowi Lingwistycznemu. Książki podarowali: Dom Wydawniczy *REBIS*, Fundacja Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Fundacja *Pogranicze*, Grupa Wydawnicza *Aletheia*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Instytut Spraw Publicznych, Instytut Studiów Politycznych PAN, Instytut Zachodni w Poznaniu, Ośrodek Myśli Politycznej, Polskie Wydawnictwa Naukowe, wydawnictwa: *Czarne*, *Sejmwowe*, *Sic!*, Trio, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Zakład Naukowy im. Ossolińskich oraz Żydowski Instytut Historyczny.

Polskie Reformy. Staże dla młodych naukowców z Białorusi

Program adresowany jest do badaczy zajmujących się ekonomią, prawem i socjologią. Ma inspirować i przygotowywać środowisko młodych naukowców białoruskich do reform w ich kraju. Staże sprzyjają nawiązaniu kontaktów i rozwinięciu długofalowej współpracy z polskimi partnerami. Ze strony polskiej do programu włączyły się liczne instytucje: Szkoła Główna Handlowa, Uniwersytet Warszawski (Wydziały Prawa i Administracji oraz Nauk Ekonomicznych), Uniwersytet Jagielloński (Wydział Prawa i Administracji), Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu (Wydział Nauk Prawnych), Polska Akademia Nauk (Instytut Nauk Ekonomicznych, Instytut Filozofii i Socjologii, Instytut Nauk Prawnych), Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Instytut Pracy i Polityki Społecznej przy Ministerstwie Pracy oraz Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. W stażach uczestniczyli:

Konstantyn Akimenko, Mińsk
Anna Bałysz, Mińsk
Tatiana Bielackaja, Mińsk
Aleksandr Gotowski, Mińsk
Artur Jafimow, Mińsk
Siarhiej Kałasnikow, Mińsk
Uładzimir Kałupajew, Mińsk
Dzmitry Krywaszej, Mińsk
Iryna Mankiewicz, Mińsk
Walery Mankiewicz, Mińsk
Aleksander Markiewicz, Mińsk
Aleksander Perszaj, Mińsk
Waleria Stukina, Mińsk
Andrej Szabunia, Mińsk
Natalia Tyczyna, Soligorsk
Paweł Usow, Mohylew
Uładzimir Waletka, Mińsk
Aliaksej Wanin, Mińsk

W konkursie na artykuły popularyzujące wiedzę zdobytą w czasie staży nagrody otrzymali: Aleksandr Gotowski, Uładzimir Katupajew, Uładzimir Waletka i Waleryj Kuzmienok. Nagrodzone prace zostały opublikowane na Białorusi i w Polsce.

Program staży realizowany był we współpracy z Fundacją *Wiedzieć Jak* oraz współfinansowany przez National Endowment for Democracy (NED).

(styczeń – czerwiec)
Polskie Reformy.
Stypendia dla studentów z Białorusi
rok akademicki 2001/2002

Program, realizowany od 1998 roku, wspierać ma powstawanie nowatorskich prac magisterskich pisanych przez studentów z białoruskich uczelni na tematy związane z dzisiejszymi problemami Białorusi. W ramach programu słuchaczom III i IV roku uczelni białoruskich przygotowującym prace magisterskie z zakresu historii, makroekonomii, politologii, prawa i administracji, socjologii, stosunków międzynarodowych, zarządzania (administracja publiczna) przyznawanych jest ok. 20 stypendiów na roczne studia w Polsce. Stypendia na rok akademicki 2001/2002 otrzymali:

Filip Czyrkow, Mińsk – studia na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Gdańskiego

Wolha Hawrylik, Grodno – studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Natalia Iwanowskaja, Mińsk – studia w Szkole Głównej Handlowej

Olga Jackiewicz, Mińsk – studia w Szkole Głównej Handlowej

Olga Jankowskaja, Mińsk – studia w Szkole Głównej Handlowej

Natalia Jewtuszenka, Mińsk – studia Uniwersytetu Łódzkiego

Siarhiej Kawalczuk, Swiętaogorsk – studia na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

Nadzieja Lojka, Mińsk – studia na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego

Michaił Michajlec, Borysów – studia na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego

Wolha Miszuk, Mińsk – studia na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego

Swietłana Nawumenka, Witebsk – studia w Szkole Głównej Handlowej

Swietłana Palko, Zodino – studia w Wyższej Szkole Biznesu - National Louis University w Nowym Sączu

Marina Papruha, Pecyzyszcy – studia na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

Michaił Popow, Mosty – studia w Instytucie Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Daria Pryszczepa, Pryłuki – studia w Szkole Głównej Handlowej

Uładzimir Serpuhow, Nowogródek – studia na Wydziale Historyczno-Socjologicznym Uniwersytetu w Białymstoku

Wera Skwarczewskaja, Mińsk – studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Wolha Szataława, Mińsk – studia na Wydziale Historyczno-Socjologicznym Uniwersytetu w Białymstoku

Alena Tsiskowa, Mińsk – studia na Wydziale Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego

Cimur Walownik, Mińsk – studia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Uroczystą inaugurację roku akademickiego dla tegorocznych stypendystów uświetnił wykład prof. Jerzego Szackiego *Spotkanie idei liberalizmu z polską rzeczywistością postkomunistyczną*.

Pomocy w realizacji programu udzielił: Uniwersytet Warszawski, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Wrocławski, Wyższa Szkoła Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu oraz Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

Inne

Wizyty stypendystów
German Marshall Memorial Fund
(Kraków-Warszawa,
30 marca – 4 kwietnia
i 16-21 czerwca)

Zorganizowaliśmy dwie wizyty prezentujące amerykańskim stypendystom GMMF Polskę, jej problemy i osiągnięcia ostatnich lat, a także perspektywy rozwoju naszego kraju. Spotkania poświęcono polskiej scenie politycznej i społecznej, sytuacji kościoła katolickiego, mniejszości religijnych i etnicznych w Polsce, zmianom w systemie edukacyjnym oraz rozwojowi sektora organizacji pozarządowych.

Wizytę przygotowano we współpracy z German Marshall Memorial Fund of the United States.

Działania Forum w 2001 roku finansowane były przez regionalny program East-East Open Society Institute w Budapeszcie (532 736,45 zł), Open Society Institute w Paryżu (382 784,91 zł), National Endowment for Democracy (48 152,55 zł), German Marshall Memorial Fund of the United States (26 767,88 zł), Biuro Prasy i Informacji NATO w Brukseli (15 349,04 zł), Program MATRA Ministerstwa Spraw Zagranicznych Królestwa Holandii (3 388,57 zł) oraz ambasady Estonii, Litwy i Łotwy w Warszawie (6 203,96 zł).

Stypendia dla studentów z Białorusi:	341 420,76 zł
Realizacja projektów:	1 549 891,18 zł
RAZEM:	1 891 311,94 zł